

Силабус курсу «ЛІТУРГІЙНА МУЗИКА»

**Освітній ступінь «Бакалавр»
Спеціальність 025 «Музичне мистецтво»
Освітньо-професійна програма
«СПІВ»
Рік навчання: IV
Семестр: VII
Кількість кредитів: 3
Мова викладання: українська**

**Керівник курсу ВБ 43. «Літургійна музика»
Лисенко Микола Віталійович – заслужений
діяч мистецтв України, доцент кафедри
«Мистецтво співу» КЗВО КОР «Академія
мистецтв ім. П. Чубинського»**

**Контактна інформація:
mykolalysenko71@gmail.com**

Прореквізити та постреквізити дисципліни

- **Прореквізити дисципліни:**
 - ОК 8. Історія світової музики
 - ОК 10. Сольфеджіо
 - ОК 16. Історія вокального мистецтва
 - ОК 22. Основи диригування

- **Постреквізити дисципліни:**
 - ОК 14. Вокальна та інструментальна музика сучасних композиторів Київщини
 - ОК 15. Спеціальний клас. Сольний спів
 - ОК 26. Клас вокального ансамблю
 - ОК 33. Педагогічна практика
 - ОК 34. Концертно-виконавська практика

Призначення дисципліни

Дисципліна «Літургійна музика» вчить студентів правильно застосовувати духовні пісенспіви у своїй щоденній практичній та концертній діяльності. В

процесі викладання дисципліни відбувається знайомство з репертуарними джерелами та з процесом генезису піснеспівів, що пов'язані з Богослужбовою практикою Східного обряду Греко-Візантійської традиції. Досліджуючи теорію Літургійного співу, студенти також вчать практичним навичкам орієнтування в Богослужбовому Уставі, в системі Вісьмигласся (Октоїху), і таким чином отримують високий ступінь компетентності у застосуванні Літургійного репертуару, що використовується в процесі Богослужбової практики та за її межами. Особливий акцент робиться на здатності обґрунтовано формувати концертні програми з Літургійних творів та виконувати їх відповідно до традицій їхнього сакрального функціонування.

Відповідно до освітньо-професійної програми «Спів», вивчення дисципліни «Літургійна музика» сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

ЗК 2, 5, 8, 9, 14, 17;

СК 3, 5, 6, 11, 12, 13, 17, 18

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 9. Здатність вчитися і оволодівати сучасним знаннями.

ЗК 14. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 17. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.

СК 3. Здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва.

СК 5. Здатність використовувати знання про основні закономірності й сучасні досягнення у теорії, історії та методології музичного мистецтва.

СК 6. Здатність використовувати професійні знання та навички в процесі творчої діяльності.

СК 11. Здатність оперувати професійною термінологією.

СК 12. Здатність збирати, аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її в процесі практичної діяльності.

СК 13. Здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків.

СК 17. Здатність застосовувати традиційні і альтернативні інноваційні технології музикознавчої, виконавської та педагогічної діяльності.

СК 18. Здатність свідомо поєднувати інновації з усталеними вітчизняними та світовими традиціями у виконавстві, музикознавстві та музичній педагогіці.

Метою навчальної дисципліни «Літургійна музика» є надати студентам необхідні теоретичні знання і практичні навички зі співу Богослужбових літургійних та паралітургійних творів під час Богослужіння, а також застосування їх в процесі концертної діяльності. Основою при цьому є Літургійна музика Східного обряду Греко-Візантійської традиції у відповідності до Богослужбового уставу та концертно-виконавських традицій.

Зміст і структура курсу

Протягом семестру вивчення навчальної дисципліни «Літургійна музика» студенти вчать самостійно застосовувати репертуар Літургійної музики, моделюючи Богослужбовий процес або складаючи програму концерту; також студенти поглиблюють свій загальний хоровий досвід комплексом знань з функціонування богослужбового хору, виховуючи в собі необхідні професійні якості регента та кліросного співака.

ТЕМА	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Всього	У тому числі					Всього	У тому числі				
лекції		семінари	Практ.	Індивід. роб.	Самос. робота	Лекції		семінари	Практичн.	Індивід.	Самос. робота	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Введення в Літургійну музику												
Тема 1. Літургійна музика як об'єкт філософських, богословських та культурологічних досліджень.	12	2		2		8	12	1		1		10
Тема 2. Літургійна музика в Богослужбовому контексті.	12	2		2		8	12	1				11
Всього за змістовим модулем 1 :	24	4		4		16	24	2		1		21
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Літургійна музика в історичній проекції												
Тема 3.	12	2		2		8	12	1				11

Літургійна музика від дохристиянських часів та перших століть Нової Ери до Середньовіччя.											
Тема 4. Літургійна музика Київської Русі та спадкоємців її культури.	12	2		2		8	12	1			11
Тема 5. Від монодії та ісону – до багатоголосся. Шлях Літургійної музики між XIV та XXI століттями.	12	2		2		8	12	1			11
Всього за змістовим модулем 2:	36	6		6		24	36	3			33
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Практичне використання Літургійної музики											
Тема 6. Піснеспіви Богослужінь добового та тижневого кола. Система Вісьмигласся.	15	2		4		9	16	1		1	14
Тема 7. Богослужбові піснеспіви річного кола як дороговкази Календаря.	15	4		2		9	14	1		1	12
Всього за змістовим модулем 3:	30	6		6		18	30	2		1	26
Всього:	90	16		16		58	90	7		3	80

Самостійна робота студента

Самостійна робота проводиться студентами щотижнево і спрямована на закріплення пройденого на лекційних заняттях матеріалу. Загальна кількість годин на виконання – 58/80 (денна/заочна форми). Поточний контроль однієї Теми здійснюється на наступному занятті.

Орієнтовні питання до заліку:

1. Літургія: значення та зміст поняття, індивідуальний та глобальний вимір
2. Де, коли та за яких обставин відбулася перша Літургія в історії людства
3. Літургійна музика: визначення поняття та сфери, які вона охоплює
4. Визначення та ознаки Богослужіння. Приклади з історії та сьогодення
5. Богослужбовий устав у своєму розмаїтті
6. Принцип укладання уставу Богослужіння

7. Слов'янський Типікон
8. Студійський устав
9. Ієрусалимський устав
10. Різниця між монастирським та приходським уставами
11. Межі уставної творчості
12. Всеношна як складова Літургії
13. Літургійний час
14. Богослужбова символіка
15. Сенс християнського Богослужіння
16. Роль співацького колективу у звершенні Богослужіння
17. Зв'язок Старозавітного і Новозавітного богослужінь
18. Євхаристія як головна мета Новозавітного Богослужіння
19. Співацьке оздоблення Євхаристії: виконавські особливості
20. Вісьмигласся (Октоїх)
21. Система Богослужбових кіл
22. Добове Богослужбове коло
23. Тижневе (седмичне) Богослужбове коло
24. Літургійніуставні теми тижневого (седмичного) кола
25. Річне Богослужбове коло. Геортологія
26. Дванадцять перехідні та неперехідні свята
27. Від чого залежать дати Великодня, Вознесіння, П'ятидесятниці
28. Пости та особливості Богослужбового співу в цей час
29. Три головних періоди в організації Літургійного часу річного кола
30. Квітна Тріодь
31. Період співу Октоїха
32. Пісна Тріодь
33. Всеношна: устав, піснеспіви, особливості
34. Літургія Іоанна Златоуста: устав, піснеспіви, особливості
35. Літургія Василя Великого: устав, піснеспіви, особливості
36. Літургія Григорія Двоєслова: устав, піснеспіви, особливості
37. Першохристиянські Літургійні практики, відроджені у наш час
38. Принципи Богослужбового вокалу
39. Принципи організації кліросного співацького колективу
40. Принципи співацького оформлення Богослужіння
41. Літургійні та паралітургійні твори
42. Формули гласів різних розспівів. Приклади застосування
43. Регентська техніка та її різновиди. Приклади застосування
44. Псалмодія, речитація та інші специфічні техніки кліросного співака
45. Кантилена як основа вокальної культури на кліросі

46. Принцип взаємодії як основа вокального ансамблювання в храмі.

Політика навчальної дисципліни

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є заліки, що включають індивідуальне та групове опитування, тестові завдання, та виконання слухової музичної вікторини. Формами контролю знань студентів є поточний, підсумковий модульний, семестровий підсумковий (залік/екзамен).

Оцінювання знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою, яка переводиться відповідно у національну шкалу («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та шкалу європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС –A, B, C, D, E, FX, F).

Поточний контроль передбачає оцінювання рівня засвоєних історико-культурних, біографічних, музично-стилістичних знань із зазначеної теми, опрацьованої як під час лекційних занять так і самостійно, шляхом індивідуального або групового опитування (усно/письмово).

Критерії поточного оцінювання знань студентів

Бали	Критерії оцінювання
5	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі тестові завдання.
4	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість тестових завдань.
3 Мінімальний поріг оцінювання	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину тестових завдань.
2	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість тестових завдань.

1	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив окремі тестові завдання.
0	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання.

Політика оцінювання: Максимальна кількість балів з дисципліни «Літургійна музика» за семестр – 100 балів. Поточний контроль проводиться по опрацюванню кожної нової Теми (кожні 3, 4 уроки) впродовж кожного семестру й оцінюється від 1 до 5 балів. За кожну тему студент може бути оціненим 1-2 рази. Максимальний бал поточного контролю становить 50 балів.

Підсумковий модульний (семестровий) контроль знань студентів

Підсумковий модульний контроль проводиться з метою визначення стану успішності здобувачів вищої освіти за період навчання. Підсумковий модульний (семестровий) контроль знань студентів здійснюється через тестування.

Семестрова оцінка виставляється за умови виконання студентом усіх видів навчальної роботи, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни та визначається як сума балів, отриманих при здійсненні поточного і підсумкового контролю.

Студент, який набрав кількість балів, що прирівнюється до оцінки «високий рівень» (відмінно) та стабільно виконував всі види навчальної роботи, шукав та опрацьовував додаткові історико-теоретичні та практичні матеріали протягом семестру, може бути звільнений від складання диференційованого заліку.

Модульний контроль оцінюється від 1-30 балів.

Критерії модульного (семестрового) оцінювання знань студентів

Бали	Критерії оцінювання
27 – 30	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі тестові завдання.
23 – 26	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому

	окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість тестових завдань.
18 – 22 18 Мінімальний поріг оцінювання	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних письмових відповідей та при виконанні практичних завдань, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину тестових завдань.
12 – 17	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість тестових завдань.
1 – 11	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час письмових відповідей та виконанні практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив окремі тестові завдання.
0	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання.

Підсумковий бал з навчальної дисципліни є сумою балів, одержаних за поточний, та семестровий (модульний) контроль з подальшим переведенням в національну та 100 бальну шкалу.

Підсумковий бал з навчальної дисципліни

Сума балів за всі види навчальної діяльності за модуль	Оцінка за національною шкалою	Шкала ECTS
90-100	5 Відмінно	A
82-89	4 Добре	B
74-81		C
64-73	3 Задовільно	D
60-63		E
35-59	2 Незадовільно	FX Для одержання кредиту потрібне доопрацювання.
0-34		F Необхідне повторне вивчення дисципліни

Політика перескладання. Перескладання змістовного модуля здійснюється за бажанням студента один раз зі зниженням оцінки на один

бал від отриманого результату за п'ятибальною системою оцінювання. Перескладання змістовного модуля відбувається з дозволу керівника курсу за наявності поважних причин та відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу».

Перескладання модуля здійснюється за бажанням студента один раз з дозволу навчальної частини за наявності поважних причин.

Політика академічної доброчесності. Списування під час поточних занять, контрольних робіт та екзамену заборонені.

Політика відвідування. Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За особливу творчу активність нараховуються додаткові бали. За прогул або невідповідні домашні завдання кількість балів знижується.

Рекомендована література

Основна література

1. Архімандрит Кирило Говорун. Українська публічна теологія.— К., Дух і Літера, 2017.
2. Іванов В.Ф. Навчання церковного співу у IX—XVII ст. — К.: Музична Україна, 1997.
3. Воскресний Октоїх і Загальна Мінея – К. : Вид. від. УПЦ КП, 2001. – 694 с.
4. Партесні концерти XVII-XVIII ст. з Київської колекції – К.: Музична Україна, ред.-упоряд. Н.О. Герасимова-Персидська, 2006.
5. Шевчук О.Ю. До питання про ладо-звукорядний устрій пісенних мелодій (в аспекті зв'язків народного й церковно-монодійного співу) О. Шевчук Проблеми етномузикології: [Зб. наук. праць] / [упоряд. О. Мурзина]., 2003, - С. 58-75.
6. Шевчук О.Ю. Олександр Кошиць і наука про давньоукраїнський церковний спів О. Шевчук Науковий вісник НМАУ, 2007. – С. 28-42.

Допоміжна література

1. Аверинцев С. Софія-Логос: Словник. Дух і Літера. — К., 2000.
2. Іванов В.Ф. Словник термінів і слів українського церковного співу. — Миколаїв: МО України, МДПІ, 1998.
3. Гусарчук Т.В. Дистанція – два століття: образно-стильові паралелі тріо Артемія Веделя «Покаяніяотверзи мі двері» та духовного концерту Ігоря Тилика, «Молодий вчений» • № 4 (56) • квітень, 2018 р., УДК 78.071.1(477)
4. Службник: – К. : Вид. від. УПЦ КП, 2012.
5. Гусарчук Т.В. Постать Артемія Веделя в аспекті типологій особистості // Постать Артема Веделя в істор.-культур. контексті: Наук. вісн. Нац. муз. академії України. К., 2001. Вип. 11;
6. Шевчук О.Ю. Сербські і болгарські редакції південнослов'янських піснеспівів в українській і білоруській церковно-співацькій практиці XVII ст. О. Шевчук Науковий вісник НМАУ, 2008.

7. Шевчук О.Ю. Спостереження над ритмічною організацією української церковної монодії XVII ст. О.Ю. Шевчук Метроритм-1 : Колективна монографія / [під ред. І. М. Юдкіна],, 2002, С. 35-40, С. 146—148.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. <https://parafia.org.ua/> - Портал «Наша Парафія» (найбільш потужне джерело інформації з усіх питань Українського Богослужбового співу: ноти, книги, аналітика, записи)
2. https://www.facebook.com/groups/461558224222343/?locale=uk_UA – Церковний Хор (група у Facebook, що збирає український літургійний нотний матеріал)
3. <https://www.facebook.com/groups/919391275248668/> - Бібліотека Регента Українською. Хор Собору Різдва Христового м. Чернівці

Інтернет-статті:

1. <http://kyiv-credo-choir.com/?p=64> – Київський Розспів. Кредо
2. https://ukrspiritmuz.net.ua/pages/5_2.html - Еволюція знаменного розпіву як основної форми українського богослужбового співу (про Київський Розспів)
3. https://chtyvo.org.ua/authors/Trehubenko_Tetiana/Ukrainski_tserkovni_muzychni_oseredky_kintsia_XVI_XVIII_st_osoblyvosti_formuvannia_ta_diiialnosti/ - Українські церковні музичні осередки кінця XVI – XVIII ст.: особливості формування та діяльності. Автор - Тетяна Трегубенко (дисертація)
4. <https://www.kovcheg.ua/uk/reader/muzichna-spadshchina-ukrayini-duhovna-muzika-i-muzika-epohi-baroko> - Музична спадщина України: духовна музика епохи бароко
5. <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/19726/file.pdf> - Олександр Кошиць. Релігійні твори. Українська вільна Академія наук в США.
6. http://osnovydyryhentskoytehniki.blogspot.com/2017/12/blog-post_4.html - Шляхи розвитку української духовної музики у XIX- XX ст.